CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL VERICA TRSTENJAK prezentate la 8 septembrie 2011 [1]

I — Introducere

1. Prezenta cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare formulată de Okresní Soud aus Cheb (denumită în continuare „instanța de trimitere") privește interpretarea Regulamentului (CE) nr. 44/2001 al Consiliului din 22 decembrie 2000 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială [2].

2. Instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă prevederile Regulamentului nr. 44/2001 se opun aplicării unei reglementări naționale conform căreia în cazul introducerii unei acțiuni împotriva unui pârât cu domiciliu necunoscut poate fi numit un curator care să reprezinte acest pârât în cadrul procedurii. Prezenta cauză are legătură pe fond cu cauza C-292/10, G. [3], în care au fost adresate întrebări parțial similare.

3. În acest context, instanța de trimitere ridică în continuare problema dacă, potrivit articolului 24 din Regulamentul nr. 44/2001, aceasta este competentă atunci când un astfel de curator se înfățișează la soluționarea cauzei pe fond, fără să invoce necompetența instanței de trimitere (denumită în continuare „înfățișare fără obiecție").

4. În plus, instanța urmărește să afle dacă dintr-o convenție atributivă de competență teritorială poate de asemenea să rezulte în mod implicit o prorogare de competență internațională în sensul articolului 17 punctul 3 din Regulamentul nr. 44/2001 și modul în care eventuala lipsă de obligativitate a convenției atributive de competență teritorială din cauza caracterului său abuziv, conform articolului 3 alineatul (1) și articolului 6 din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii [4], poate avea un efect asupra eficacității convenției atributive de competență internațională.

1 — Limba originală: germana.

2 — JO L 12, p. 1, Ediție specială, 19/vol. 3, p. 74.

3 — JO C 346, p.23.

4 — JO L 95, p. 29, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 273.

II — Dreptul aplicabil

A — *Dreptul Uniunii* [5]

1. Carta drepturilor fundamentale

5. Articolul 47 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (denumită în continuare „carta") reglementează dreptul la o cale de atac eficientă și la un proces echitabil. Primul și al doilea paragraf din aceasta prevăd:

„Orice persoană ale cărei drepturi și libertăți garantate de dreptul Uniunii sunt încălcate are dreptul la o cale de atac eficientă în fața unei instanțe judecătorești, în conformitate cu condițiile stabilite de prezentul articol.

Orice persoană are dreptul la un proces echitabil, public și într-un termen rezonabil, în fața unei instanțe judecătorești independente și imparțiale, constituită în prealabil prin lege. Orice persoană are posibilitatea de a fi consiliată, apărată și reprezentată."

2. Regulamentul nr. 44/2001

6. Regulamentul nr. 44/2001 conține reglementări privind competența judiciară, precum și recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială [6]. Considerentele (2), (3), (11) și (13) ale acestuia au următorul cuprins:

„(2) Anumite disparități între normele interne care reglementează competența judiciară și recunoașterea hotărârilor împiedică buna funcționare a pieței interne. Adoptarea de dispoziții care să unifice normele referitoare la conflictele de competență în materie civilă și comercială și la simplificarea formalităților în vederea recunoașterii și executării rapide și simple a hotărârilor de către statele membre legate prin prezentul regulament este indispensabilă.

(3) Acest domeniu intră sub incidența cooperării judiciare în materie civilă în sensul articolului 65 din tratat.

[…]

(11) Normele de competență trebuie să prezinte un mare grad de previzibilitate și să se întemeieze pe principiul conform căruia competența este determinată, în

5 — În sensul denumirilor utilizate în TUE și în TFUE, noțiunea „drept al Uniunii" este utilizată atât pentru dreptul comunitar, cât și pentru dreptul Uniunii. În măsura în care, în continuare, sunt avute în vedere dispoziții individuale noțiuni de drept primar, sunt evocate norme aplicabile *ratione temporis*.

6 — În continuare vor fi reproduse dispozițiile Regulamentului nr. 44/2001 aplicabile *ratione temporis*.

general, de domiciliul pârâtului și, astfel, trebuie să fie întotdeauna disponibilă, cu excepția câtorva situații bine definite în care materia litigiului sau autonomia părților justifică un alt factor de legătură. În cazul persoanelor juridice, domiciliul trebuie să fie definit în mod independent, în vederea ameliorării transparenței normelor comune și a evitării conflictelor de competență.

[…]

(13) În cazul contractelor de asigurare, al contractelor încheiate cu consumatorii și al contractelor de muncă, partea defavorizată trebuie să fie protejată prin norme de competență mai favorabile intereselor sale decât normele generale prevăzute în prezentul regulament."

7. Capitolul II conține norme privind competența. Secțiunea 1 din acest capitol conține dispoziții generale. Articolele 2, 3 și 4 din regulament, care figurează în această secțiune, prevăd:

„*Articolul 2*

(1) Sub rezerva dispozițiilor prezentului regulament, persoanele domiciliate pe teritoriul unui stat membru sunt acționate în justiție, indiferent de naționalitatea lor, în fața instanțelor statului membru în cauză.

(2) Persoanele care nu au naționalitatea statului membru pe teritoriul căruia au domiciliul sunt supuse normelor de competență aplicabile cetățenilor statului în cauză.

Articolul 3

(1) Persoanele domiciliate pe teritoriul unui stat membru pot fi acționate în justiție în fața instanțelor unui alt stat membru numai în temeiul normelor enunțate în secțiunile 2-7 din prezentul capitol.

(2) Împotriva acestora nu pot fi invocate în special regulile de competență enunțate în anexa I.

Articolul 4

(1) Dacă pârâtul nu este domiciliat pe teritoriul unui stat membru, competența este determinată, în fiecare stat membru, de legislația statului membru în cauză, sub rezerva aplicării dispozițiilor articolelor 22 și 23.

(2) Împotriva unui astfel de pârât, orice persoană, indiferent de naționalitate, domiciliată pe teritoriul unui stat membru, poate să invoce normele de competență în vigoare în statul în cauză și, în special, cele prevăzute în anexa I, în aceeași manieră ca și cetățenii statului în cauză."

8. Secțiunea 4 reglementează competența în materia contractelor încheiate de consumatori. Ea cuprinde articolele 15, 16 și 17. Articolul 15 prevede:

„(1) În ceea ce privește un contract încheiat de o persoană, consumatorul, într-un scop care se poate considera că se situează în afara domeniului său profesional, competența se determină în conformitate cu dispozițiile din prezenta secțiune, fără a se aduce atingere articolului 4 și articolului 5 punctul 5, în cazul în care:

[…]

(b) contractul are ca obiect un împrumut rambursabil în rate egale, fixe și eșalonate, sau orice altă formă de credit încheiat în scopul finanțării vânzării de bunuri mobile corporale;

(c) în toate celelalte cazuri, contractul a fost încheiat cu o persoană care desfășoară activități comerciale sau profesionale în statul membru pe teritoriul căruia este domiciliat consumatorul sau, prin orice mijloace, își direcționează activitățile spre acel stat membru sau spre mai multe state, inclusiv statul membru respectiv, iar contractul intră în sfera de acțiune a acestor activități."

Articolul 16 alineatul (2) din regulament prevede:

„Acțiunea poate fi introdusă împotriva consumatorului de către cealaltă parte la contract numai înaintea instanțelor din statul membru pe teritoriul căruia consumatorul își are domiciliul."

Articolul 17 punctul 3 din regulament are următorul cuprins:

„De la dispozițiile prezentei secțiuni nu se poate deroga decât prin convenții:

[…]

3. încheiate între consumator și cealaltă parte la contract, ambii având la data încheierii contractului domiciliul sau reședința obișnuită în același stat membru, și care au ca efect atribuirea de competență instanțelor din statul respectiv, cu condiția ca acestea să nu fie interzise de legislația statului în cauză."

9. Secțiunea 7 din Regulamentul nr. 44/2001 se referă la prorogarea de competență și cuprinde articolele 23 și 24.

10. Articolul 23 alineatul (5) din regulament prevede:

„Convențiile atributive de competență, precum și stipulațiile similare din actele constitutive ale unui *trust* nu au efect juridic dacă sunt contrare dispozițiilor articolelor 13, 17 sau 21 ori dacă instanțele de la competența cărora acestea derogă au competență exclusivă în temeiul articolului 22."

11. Articolul 24 din regulament prevede:

„Cu excepția cazurilor în care competența este determinată de alte dispoziții ale prezentului regulament, instanța din statul membru în fața căreia se înfățișează pârâtul este competentă. Această regulă nu se aplică în cazul în care înfățișarea are ca obiect contestarea competenței sau o altă instanță are competență exclusivă în temeiul articolului 22."

12. Articolul 26 alineatele (1) și (2) din același regulament prevede:

„(1) Dacă pârâtul domiciliat pe teritoriul unui stat membru este acționat în justiție înaintea unei instanțe dintr-un alt stat membru și nu se înfățișează în fața acesteia, instanța se declară, din oficiu, necompetentă în cazul în care competența sa nu rezultă din dispozițiile prezentului regulament.

(2) Instanța este obligată să suspende acțiunea până când se constată că pârâtul a putut primi actul de sesizare a instanței sau un alt act echivalent în timp util pentru pregătirea apărării sau că au fost întreprinse toate demersurile necesare în acest sens."

13. Capitolul V din regulament conține dispoziții generale. Articolul 59, care figurează în acest capitol, prevede:

„(1) Pentru a determina dacă o parte are domiciliul pe teritoriul statului membru ale cărui instanțe sunt sesizate, acestea aplică legislația internă.

„(2) În cazul în care o parte nu are domiciliul pe teritoriul statului membru ale cărui instanțe sunt sesizate, instanța, pentru a determina dacă partea are domiciliul pe teritoriul unui alt stat membru, aplică legea statului membru în cauză."

14. Capitolul VII din regulament reglementează raportul cu alte izvoare de drept. Articolul 67, care este cuprins în acest capitol, prevede:

„Prezentul regulament nu aduce atingere aplicării dispozițiilor care reglementează competența, precum și recunoașterea și executarea hotărârilor în materii speciale, dispoziții cuprinse în actele comunitare sau în legislațiile interne armonizate prin punerea în aplicare a acestor acte."

3. Directiva 93/13

15. Directiva 93/13 vizează clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii.

16. Articolul 3 din aceasta prevede următoarele:

„(1) O clauză contractuală care nu s-a negociat individual se consideră ca fiind abuzivă în cazul în care, în contradicție cu cerința de bună-credință, provoacă un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg din contract, în detrimentul consumatorului.

[…]

(3) Anexa conține o listă orientativă și neexhaustivă a clauzelor care pot fi considerate abuzive."

17. Litera (q) din anexă vizează clauzele în sensul articolului 3 alineatul (1) din directivă, care au ca obiect sau ca efect „excluderea sau obstrucționarea dreptului consumatorului de a introduce acțiuni în justiție sau de a exercita orice altă cale de atac, în special prin solicitarea consumatorului să sesizeze exclusiv o curte de arbitraj care nu este reglementată de dispozițiile legale, restricționând în mod nejustificat dovezile aflate la dispoziția lui sau impunându-i sarcina probei care, în conformitate cu legislația aplicabilă, trebuie să îi revină altei părți la contract".

18. Articolul 5 prima și a doua teză au următorul cuprins:

„În cazul contractelor în care toate clauzele sau o parte a acestora sunt prezentate consumatorului în scris, acestea trebuie întotdeauna redactate într-un limbaj clar și inteligibil. În cazul în care există îndoieli cu privire la sensul unei clauze, prevalează interpretarea cea mai favorabilă pentru consumator."

19. Articolul 6 alineatul (1) din această directivă prevede:

„Statele membre stabilesc că clauzele abuzive utilizate într-un contract încheiat cu un consumator de către un vânzător sau un furnizor, în conformitate cu legislația internă, nu creează obligații pentru consumator, iar contractul continuă să angajeze părțile prin aceste clauze, în cazul în care poate continua să existe fără clauzele abuzive."

B — *Dreptul național*

20. Articolul 173 alineatul (1) din Codul de procedură civilă (Občanský soudní řád, denumit în continuare „OSŘ") prevede că somațiile de plată se comunică personal pârâtului.

21. Potrivit articolului 29 alineatul (3) din OSŘ, se poate numi un curator pentru partea a cărei reședință nu este cunoscută, pentru partea față de care nu s-a putut îndeplini procedura de citare la adresa cunoscută din străinătate, pentru partea care este afectată de o boală mintală sau care, din cauza altor probleme de sănătate, nu este în măsură să participe la proces, fie și temporar, ori care nu se poate exprima într-o manieră inteligibilă.

III — Situația de fapt, procedura în fața instanței naționale și întrebările preliminare

A — *Situația de fapt*

22. Reclamanta din acțiunea principală este o persoană juridică de drept ceh, cu sediul în Republica Cehă. Pârâtul din acțiunea principală este un cetățean german.

23. Reclamanta și pârâtul din acțiunea principală au încheiat, la 19 august 2005, un contract de împrumut ipotecar. Cu acest împrumut trebuia finanțată cumpărarea unui imobil. La data încheierii acestui contract, pârâtul din acțiunea principală își avea domiciliul în Republica Cehă.

24. La articolul 8 punctul 8 din acest contract de împrumut, reclamanta și pârâtul din acțiunea principală au convenit că, în caz de litigiu, competentă trebuie să fie instanța în raza căreia se află sediul reclamantei din acțiunea principală, astfel cum este acesta înregistrat în registrul comerțului la data formulării căii de atac.

B — *Procedura în fața instanței naționale*

25. La 16 septembrie 2008, reclamanta din acțiunea principală a introdus la instanța de trimitere o acțiune împotriva pârâtului din acțiunea principală, solicitând plata sumei de 4 383 584,60 CZK plus dobânzi de întârziere, pentru neîndeplinirea obligațiilor care decurg din contractul de împrumut. La 16 octombrie 2008, instanța de trimitere a emis o somație de plată corespunzătoare.

26. Comunicarea acestei decizii personal pârâtului din acțiunea principală, astfel cum prevede articolul 173 alineatul (1) din OSŘ, nu a fost posibilă. Pârâtul nu mai locuia la adresa Velká Hleďsebe (CZ), Žižkova 356 pe care reclamanta din acțiunea principală a menționat-o ca domiciliu al pârâtului. Reședința permanentă a pârâtului din acțiunea principală, înregistrată la Registrul central al populației, este la adresa Mariánské Lázně (Marienbad), Třída Vítězství 30/30. Totuși, dintr-o comunicare a Serviciului pentru străini din cadrul Poliției Republicii Cehe din 20 februarie 2009 rezultă că pârâtul nu mai locuiește nici la această adresă. Potrivit

datelor oferite de poliție la 2 iunie 2009, pârâtul din acțiunea principală locuiește numai în pensiuni sau în apartamente private în timpul sejururilor sale în Republica Cehă. Conform datelor furnizate la 20 februarie 2009 de Serviciul Penitenciarelor din Republica Cehă, pârâtul din acțiunea principală nu execută o pedeapsă privativă de libertate și nici nu se afla în detenție pe teritoriul Republicii Cehe la 18 februarie 2009. Instanța de trimitere nu a putut stabili nici dacă pârâtul avea rude pe teritoriul Republicii Cehe care ar fi putut oferi informații cu privire la reședința acestuia. Conform informațiilor furnizate de instanța de trimitere, niciunul dintre locurile menționate anterior nu putea fi considerat domiciliu potrivit dreptului național. Din aceste împrejurări ar rezulta că pârâtul nu are domiciliul în Republica Cehă.

27. Somația de plată a fost anulată la 8 septembrie 2009 din cauza imposibilității de a fi comunicată. La 3 iunie 2009, pentru a putea să continue procedura, instanța de trimitere a decis, în temeiul articolului 29 alineatul (3) din OSŘ, să îl numească pe avocatul Josef Heyduk drept curator al pârâtului din acțiunea principală, având în vedere că era o persoană cu domiciliul necunoscut. Prin memoriul din 26 octombrie 2009, acest curator a ridicat obiecții pe fond împotriva pretențiilor avansate în ceea ce privește cererile accesorii.

C — *Întrebările preliminare*

28. Prin cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare, primită de grefa Curții la 5 iulie 2010, instanța de trimitere a adresat următoarele întrebări preliminare:

„1) Un element transfrontalier în sensul articolului 81 TFUE, care este una dintre condițiile de aplicare a Regulamentului nr. 44/2001, se poate întemeia pe faptul că una dintre părțile la procedură judiciară este resortisant al unui alt stat decât cel în care se desfășoară procedura?

2) Regulamentul nr. 44/2001 se opune aplicării unei dispoziții de drept național care permite declanșarea de acțiuni în justiție împotriva unor persoane cu domiciliul necunoscut?

3) În cazul unui răspuns negativ la a doua întrebare, susținerile unui curator numit din oficiu pentru pârât pot fi considerate o recunoaștere de către pârât a competenței instanței locale, în sensul articolului 24 din Regulamentul nr. 44/2001, chiar și atunci când obiectul litigiului este o cerere întemeiată pe

un contract încheiat cu un consumator, iar instanțele Republicii Cehe nu sunt competente să soluționeze acțiunea potrivit articolului 16 alineatul (2) din acest regulament?

4) O convenție privind competența teritorială a unei anumite instanțe poate fi interpretată în sensul că stabilește competența internațională a instanței respective, conform articolului 17 punctul 3 din Regulamentul nr. 44/2001, iar în cazul unui răspuns afirmativ, această interpretare se aplică și atunci când convenția privind competența teritorială este lovită de nulitate întrucât încalcă articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13?"

IV — Procedura în fața Curții

29. Reclamanta din acțiunea principală, guvernele ceh, danez, francez, maghiar și olandez, precum și Comisia Europeană au depus observații scrise.

30. La 25 mai 2011 s-a desfășurat o ședință la care au participat guvernele ceh și danez, precum și Comisia, în cursul căreia și-au completat observațiile scrise și au răspuns la întrebări.

V — Principalele argumente al părților

A — *Cu privire la prima întrebare preliminară*

31. Prin intermediul primei întrebări preliminare, instanța de trimitere urmărește, în esență, să se stabilească dacă într-un caz precum cel din speță sunt aplicabile normele de competență din Regulamentul nr. 44/2001. Instanța pleacă de la principiul că pentru aplicarea acestora trebuie să existe un element de extraneitate, însă se întreabă dacă acesta poate să rezide deja în faptul că pârâtul din acțiunea principală are naționalitatea unui alt stat membru.

32. În opinia reclamantei din acțiunea principală, a guvernelor ceh, danez, francez și maghiar, precum și a Comisiei, condiția pentru aplicarea normelor de competență din Regulamentul nr. 44/2001 este existența unui element de extraneitate, Comisia considerând că acest element trebuie să fie determinat de la caz la caz.

33. Reclamanta din acțiunea principală, guvernele ceh și francez, precum și Comisia sunt de părere că, pentru a exista un astfel de element de extraneitate, este suficient ca speța respectivă să ridice întrebări referitoare la competența internațională a instanței, cum ar putea fi în cazul în care pârâtul din acțiunea principală are naționalitatea unui alt stat membru. În plus, Comisia arată că în speță nu se știe cu certitudine unde este situat domiciliul pârâtului.

34. Dimpotrivă, în opinia guvernelor maghiar, danez și olandez, circumstanța că un pârât are naționalitatea unui alt stat membru nu este suficientă *per se* pentru a motiva aplicabilitatea normelor de competență din Regulamentul nr. 44/2001. Într-adevăr, conform normelor de competență din regulament, naționalitatea nu joacă niciun rol.

B — *Cu privire la a doua întrebare preliminară*

35. Prin intermediul celei de a doua întrebări preliminare, instanța de trimitere urmărește, în esență, să se stabilească dacă prevederile Regulamentului nr. 44/2001 se opun aplicării dispozițiilor naționale precum articolul 29 alineatul (3) din OSŘ. Conform acestor dispoziții, declanșarea proceselor împotriva persoanelor cu domiciliu necunoscut devine posibilă prin desemnarea unui curator pentru aceste persoane. Instanța de trimitere are îndoieli cu privire la compatibilitatea unei asemenea dispoziții, în special cu articolul 2 din regulament.

36. Toate părțile care și-au exprimat opinia în cadrul procedurii susțin că o astfel de reglementare națională este compatibilă cu dreptul Uniunii. Într-adevăr, dreptul procesual nu ar fi armonizat în totalitate prin regulament și, prin urmare, ar fi în continuare reglementat de dreptul național. În măsura în care statele membre respectă prevederile Regulamentului nr. 44/2001, aplicarea unor astfel de reglementări naționale ține de puterea discreționară a acestora.

37. În privința normelor din regulament care trebuie respectate, referitoare la competența internațională, guvernele ceh și danez susțin că, în principiu, competența se stabilește în funcție de domiciliul pârâtului. În consecință, instanța de trimitere trebuie mai întâi să examineze dacă pârâtul își are domiciliul în Republica Cehă sau în alt stat membru, caz în care, potrivit articolului 59 din regulament, se aplică dreptul național al statului membru respectiv. Dacă instanța de trimitere ar ajunge la concluzia că un pârât nu are domiciliul într-un stat membru, conform articolului 4 din Regulamentul nr. 44/2001, competența internațională ar fi determinată în conformitate cu dreptul național. Guvernul ceh propune o abordare conform căreia, într-un astfel de caz, instanța națională poate să plece de la ficțiunea că pârâtul are un domiciliu într-un stat membru, însă recunoaște totuși

că această abordare este o soluție *de lege ferenda*. Reclamanta susține în această privință că pârâtul din acțiunea principală, care nu este un consumator în sensul regulamentului, își are domiciliul în Republica Cehă. În baza contractului pe termen lung încheiat cu pârâtul din acțiunea principală, reclamanta a putut să considere că pârâtul va domicilia pe termen lung pe teritoriul Republicii Cehe.

38. Referitor la dreptul la apărare al pârâtului, reclamanta din acțiunea principală, guvernele maghiar, olandez, francez și danez susțin că în cazul aplicării unei astfel de norme naționale ar trebui să se țină seama și de articolul 26 alineatul (2) din Regulamentul nr. 44/2001 și de dreptul la apărare care este formulat în cuprinsul acestuia. Conform acestei dispoziții, o instanță națională trebuie să întreprindă toate demersurile necesare pentru a permite pârâtului să se apere în cadrul acțiunii respective. Dacă sunt întreprinse aceste demersuri, dreptul la apărare al pârâtului în sensul articolului 47 al doilea paragraf din cartă este protejat suficient. Totuși, regulamentul nu poate fi interpretat astfel încât unui reclamant să îi fie imposibil să formuleze o acțiune împotriva unei părți al cărei domiciliu este necunoscut. Ar trebui, într-adevăr, să se țină seama și de dreptul reclamantului la o cale de atac eficientă în sensul articolului 47 primul paragraf din cartă.

39. Dimpotrivă, reclamanta din acțiunea principală și guvernul francez susțin că prin desemnarea unui curator în temeiul articolului 29 alineatul (3) din OSŘ nu se limitează dreptul la apărare al pârâtului. Această numire ar veni, dimpotrivă, în sprijinul dreptului la apărare. Guvernul ceh susține că, în situația în care, în temeiul articolului 4 din regulament, competența se determină potrivit legislației interne, nu se aplică în orice caz Regulamentul nr. 44/2001.

40. În sfârșit, guvernul olandez și cel maghiar susțin în această privință că o hotărâre pronunțată în temeiul unei reglementări naționale, precum articolul 29 alineatul (3) din OSŘ, nu poate fi recunoscută și executată în alt stat membru în conformitate cu articolul 34 alineatul (2) din Regulamentul nr. 44/2001. Comisia susține de asemenea că articolul 34 alineatul (2) din regulament poate fi aplicat în anumite cazuri.

C — *Cu privire la a treia întrebare preliminară*

41. Prin intermediul celei de a treia întrebări, instanța de trimitere urmărește, în esență, să se stabilească dacă prin înfățișarea curatorului numit în conformitate cu articolul 29 alineatul (3) din OSŘ, fără ca acesta să ridice vreo obiecție, instanța devine competentă potrivit articolului 24 din Regulamentul nr. 44/2001. În această privință, aceasta

observă că în cazul contractului de împrumut încheiat între reclamanta și pârâtul din acțiunea principală este vorba despre un contract încheiat de un consumator în sensul articolului 15 alineatul (1) litera (c) din Regulamentul nr. 44/2001. Prin urmare, potrivit articolului 16 alineatul (2) din regulament, sunt competente instanțele statelor membre în care consumatorul are domiciliul.

42. În opinia Comisiei, a guvernelor maghiar, francez și ceh, articolul 24 din Regulamentul nr. 44/2001 se aplică și în materia contractelor încheiate de consumatori.

43. În opinia guvernelor ceh, olandez și francez, precum și a Comisiei, înfățișarea unui curator nu reprezintă totuși o înfățișare în sensul articolului 24 din Regulamentul nr. 44/2001. În această privință, Comisia susține că noțiunea de înfățișare a pârâtului în cadrul procedurii în sensul articolului 24 din Regulamentul nr. 44/2001 trebuie să fie interpretată în mod autonom. Protecția dreptului la apărare impune ca într-un caz precum cel în speță să nu se prezume înfățișarea pârâtului în sensul articolului 24 din regulament, independent de poziția unui curator conform dreptului național.

44. În schimb, guvernul maghiar și reclamanta din acțiunea principală pleacă de la premisa că înfățișarea unui curator determină, potrivit articolului 24 din Regulamentul nr. 44/2001, competența instanței de trimitere. Competențele curatorului trebuie să fie apreciate potrivit dreptului național.

45. În opinia guvernului danez, problema dacă înfățișarea unui curator constituie temeiul competenței instanței, în sensul articolului 24 din Regulamentul nr. 44/2001, trebuie apreciată de la caz la caz.

D — *Cu privire la a patra întrebare preliminară*

46. Prin intermediul celei de a patra întrebări preliminare, instanța de trimitere urmărește, în primul rând, să se stabilească dacă o convenție referitoare la competența teritorială a unei anumite instanțe poate fi considerată de asemenea o convenție tacită referitoare la competența internațională a instanței statului membru respectiv în sensul articolului 17 alineatul (3) din Regulamentul nr. 44/2001. În plus, instanța de trimitere solicită de asemenea să se stabilească dacă neobligativitatea convenției atributive de competență teritorială poate, din cauza caracterului abuziv în sensul articolului 3 alineatul (1) din Directiva 93/13, să producă efecte și asupra unei astfel de convenții atributive tacite de competență internațională.

47. Guvernele ceh, danez și francez, precum și Comisia susțin că o astfel de convenție este o convenție tacită atributivă de competență în sensul articolului 17 alineatul (3) din Regulamentul nr. 44/2001. În opinia guvernului maghiar, în această privință trebuie să se facă următoarea distincție: în măsura în care există un element de extraneitate, o astfel de clauză poate să fie o clauză atributivă de competență internațională în sensul articolului 17 alineatul (3) din regulament. Dacă nu există un asemenea element, o astfel de clauză poate fi considerată clauză atributivă de competență internațională numai dacă aceasta nu este contrară voinței părților.

48. În plus, guvernul francez și Comisia susțin că instanța națională trebuie să examineze din oficiu dacă clauza este abuzivă în sensul articolului 6 din Directiva 93/13.

49. În opinia reclamantei din acțiunea principală, o astfel de clauză nu trebuie să fie considerată clauză abuzivă în sensul articolului 6 din Directiva 93/13, având în vedere că, în primul rând, nu există un contract încheiat cu un consumator și, în al doilea rând, distanța dintre sediul din Praga al reclamantei din acțiunea principală și domiciliul pârâtului din acțiunea principală nu este foarte mare.

50. În sfârșit, guvernele ceh și maghiar consideră că o astfel de convenție atributivă de competență internațională este aplicabilă și în cazul în care convenția atributivă de competență teritorială este lovită de nulitate, în conformitate cu articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13. Articolul 17 punctul 3 din Regulamentul nr. 44/2001 trebuie considerat, în această situație, *lex specialis* în raport cu articolul 3 alineatul (1) și cu articolul 6 din Directiva 93/13. În schimb, guvernele danez și francez, precum și Comisia susțin că o clauză lovită de nulitate potrivit articolului 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 nu poate constitui nici o convenție atributivă de competență internațională validă în sensul articolului 17 punctul 3 din Regulamentul nr. 44/2001.

VI — Apreciere juridică

51. Acțiunea principală se caracterizează prin faptul că reclamanta a formulat o acțiune la instanța de trimitere împotriva unui pârât al cărui domiciliu nu este cunoscut. Potrivit articolului 29 alineatul (3) din OSŘ, instanța de trimitere poate, într-un astfel de caz, să numească un curator. Totuși, aceasta se întreabă dacă este compatibil cu dreptul Uniunii, în special cu Regulamentul nr. 44/2001, faptul că, în aceste circumstanțe, instanța continuă procedura împotriva pârâtului.

52. Dat fiind că între cele patru întrebări preliminare pe care instanța de trimitere le-a adresat în această situație există o strânsă legătură, le vom examina împreună. Mai întâi, trebuie să abordăm problema dacă aplicarea unei norme precum articolul 29 alineatul (3) din OSŘ este, în principiu, compatibilă cu Regulamentul nr. 44/2001 (A). Răspunsul la această întrebare trebuie să fie unul afirmativ. În orice caz, la aplicarea unei astfel de reglementări, o instanță națională trebuie să respecte cerințele din dreptul Uniunii care rezultă în special din regulament. Aceste cerințe cuprind, în primul rând, normele de competență prevăzute în regulament (B) și, în al doilea rând, cerințele minime privind dreptul la apărare al pârâtului (C).

A — *Compatibilitatea de principiu a unei dispoziții precum articolul 29 alineatul (3) din OSŘ cu dreptul Uniunii*

53. Astfel cum rezultă din ordonanța de trimitere, numirea unui curator în temeiul articolului 29 alineatul (3) din OSŘ permite continuarea unei proceduri împotriva pârâtului din acțiunea principală, în pofida faptului că domiciliul acestuia nu este cunoscut și că nu i s-a putut comunica însăși acțiunea formulată.

54. Dispozițiile Regulamentului nr. 44/2001 nu se opun, în principiu, aplicării unei astfel de reglementări naționale. Regulamentul nr. 44/2001 vizează într-adevăr unificarea normelor privind repartizarea competenței judiciare în materie civilă și comercială în relațiile dintre statele membre și facilitarea executării hotărârilor judiciare, nu însă și armonizarea celorlalte norme procedurale din statele membre [7]. Astfel, rămâne, în principiu, la latitudinea statelor membre să adopte o normă procedurală precum articolul 29 alineatul (3) din OSŘ, potrivit căruia poate fi numit un curator pentru un pârât cu domiciliu necunoscut, ceea ce permite continuarea procesului împotriva acestuia [8].

55. Totuși, atunci când aplică dreptul său național, o instanță națională trebuie să asigure deplina eficacitate a dreptului Uniunii. Într-un caz precum cel din speță, trebuie să se țină seama în special de normele de competență prevăzute în Regulamentul nr. 44/2001 și să se asigure protecția dreptului la apărare al pârâtului [9].

7 — Hotărârea din 5 februarie 2004, DFDS Torline (C-18/02, Rec., p. I-1417, punctul 23). Referitor la Convenția de la Bruxelles, a se vedea Hotărârea Curții din 15 mai 1990, Hagen (C-365/88, Rec., p. I-1845, punctul 17), și Hotărârea din 7 martie 1995, Shevill (C-68/93, Rec., p. I-415, punctul 35).

8 — A se vedea în acest sens Hotărârea Curții din 11 iunie 1985, Debaecker și Plouvier (49/84, Rec., 1779, punctul 10 și următoarele), în care Curtea a recunoscut existența unor astfel de norme și nu le-a considerat, în principiu, incompatibile cu sistemul prevăzut de Convenția de la Bruxelles.

9 — A se vedea Hotărârea Hagen (citată la nota de subsol 7, punctul 20) și Hotărârea Shevill (citată la nota de subsol 7, punctul 36).

B — *Cu privire la luarea în considerare a normelor de competență din Regulamentul nr. 44/2001*

56. Numirea unui curator pentru pârâtul din acțiunea principală nu dispensează instanța de trimitere de obligația de a respecta normele de competență din Regulamentul nr. 44/2001. Aceste norme sunt aplicabile într-un caz precum cel din speță (1). În consecință, instanța de trimitere va trebui să examineze dacă este competentă în conformitate cu aceste norme (2).

1. Cu privire la aplicabilitatea normelor de competență din Regulamentul nr. 44/2001

57. Astfel cum rezultă din prima întrebare preliminară, instanța de trimitere urmărește, în esență, să se stabilească dacă într-un caz precum cel din speță trebuie să se aplice normele de competență prevăzute în Regulamentul nr. 44/2001.

58. Răspunsul la această întrebare trebuie să fie unul afirmativ.

59. Conform jurisprudenței Curții [10], care este adevărat că se referă încă la normele de competență din Convenția de la Bruxelles, însă poate fi transpusă în cazul Regulamentului nr. 44/2001 [11], aplicarea acestor norme presupune un element de extraneitate [12]. Pentru existența unui astfel de element de extraneitate este suficient ca o instanță a unui stat membru să ridice problema competenței sale internaționale [13].

60. Un caz precum cel din speță ridică o astfel de problemă.

61. Într-adevăr, astfel de probleme pot exista nu numai atunci când sunt implicate alte state ca urmare a domiciliului pârților, a obiectului litigiului sau a locului producerii evenimentului în litigiu. Împrejurările că pârâtul din acțiunea principală are naționalitatea unui alt stat membru [14] și că domiciliul acestuia nu este cunoscut instanței de trimitere sunt de asemenea de natură să ridice astfel de probleme privind competența internațională a unei instanțe.

62. În plus, sensul și finalitatea articolului 16 alineatul (2) din Regulamentul nr. 44/2001, care trebuie avut în vedere într-un caz precum cel din speță, pledează în favoarea aplicării normelor de competență din regulament într-un caz precum cel din speță. Conform acestor norme, un consumator poate fi

10 — Hotărârea Curții din 1 martie 2005, Owusu (C-281/02, Rec., p. I-1383, punctul 25 și următoarele).

11 — Cu privire la aplicabilitatea de principiu a acestei jurisprudențe, a se vedea Hotărârea din 16 iulie 2009, Zuid-Chemie (C-189/08, Rep., p. I-6917, punctul 18), și Hotărârea din 14 mai 2009, Ilsinger (C-180/06, Rep., p. I-3961, punctul 41).

12 — Hotărârea Owusu (citată la nota de subsol 10, punctul 25).

13 — *Ibidem*, punctul 26.

14 — În acest sens ni se pare că trebuie înțelese și considerațiile de la pagina 8 a Raportului Jenard (JO 1979, C 59, p. 1), conform căruia există un element de extraneitate în sensul Convenției de la Bruxelles I în cazul în care pârâtul este cetățean străin.

acționat în justiție, în principiu, numai în fața instanțelor din statul său de domiciliu. Dacă aceste dispoziții ar rămâne neaplicate într-un caz precum cel din speță, în care instanța națională a constatat doar faptul că pârâtul nu are un domiciliu în statul său membru, ar exista riscul ca un pârât să fie acționat în justiție în fața instanței acestui stat membru, cu toate că el își are eventual domiciliul în alt stat membru. Acest lucru ar submina obiectivul de protecție urmărit de articolul 16 alineatul (2) din Regulamentul nr. 44/2001.

63. Împotriva aplicabilității normelor de competență din Regulamentul nr. 44/2001 într-un caz precum cel din speță guvernul maghiar obiectează în primul rând că, potrivit articolului 2 alineatul (2) din regulament, aceleași norme trebuie să fie valabile atât pentru cetățenii străini, cât și pentru proprii cetățeni care au domiciliul în același stat membru. În al doilea rând, guvernul olandez susține că normele prevăzute în regulament privitoare la competența internațională sunt legate, în principiu, de domiciliu, neținând însă seama de naționalitate.

64. Aceste argumente nu sunt convingătoare.

65. Trebuie să se facă distincție între problema privind condițiile în care trebuie să se aplice normele de competență din Regulamentul nr. 44/2001, pe de o parte, și problema privind criteriile în temeiul cărora competența internațională este reglementată conform acestor norme, pe de altă parte. Dispozițiile invocate de aceste guverne conțin criteriile care reglementează competența internațională, *în măsura în care* sunt aplicabile normele de competență internațională din regulament. În schimb, din aceste criterii nu se poate deduce când este necesar să se aplice normele de competență din regulament.

66. Prin urmare, trebuie să se rețină, cu titlu de concluzie intermediară, că normele de competență din Regulamentul nr. 44/2001 sunt aplicabile într-un caz precum cel din speță și trebuie să fie respectate de instanța de trimitere.

2. Cu privire la competența instanței de trimitere

67. Astfel, instanța de trimitere va trebui să examineze dacă este competentă în conformitate cu normele din Regulamentul nr. 44/2001.

68. Astfel cum rezultă din cea de a treia întrebare preliminară, instanța de trimitere solicită în această privință, în esență, să se stabilească mai întâi dacă este posibil să fi devenit competentă, conform articolului 24 din Regulamentul nr. 44/2001, prin înfățișarea curatorului numit fără acordul și fără știința pârâtului, care nu a ridicat obiecții (a). În plus, prin intermediul celei de a patra întrebări

preliminare adresate, aceasta solicită să se stabilească dacă ar putea avea competență internațională pe baza unei convenții atributive de competență internațională în temeiul articolului 17 punctul 3 din regulament (b).

69. Dacă instanța de trimitere nu poate să își întemeieze competența pe una dintre dispozițiile sus-menționate, va trebui luată în considerare norma de competență prevăzută la articolul 16 alineatul (2) din Regulamentul nr. 44/2001. Conform acestei dispoziții, acțiunea poate fi introdusă împotriva consumatorului de către cealaltă parte la contract numai înaintea instanțelor din statul membru pe teritoriul căruia consumatorul își are domiciliul (c). În cazul în care nici această dispoziție nu se aplică, în opinia noastră, se aplică articolul 4 din regulament, potrivit căruia competența internațională este determinată de dreptul național al instanței de trimitere (d).

a) Cu privire la înfățișarea fără obiecții conform articolului 24 din Regulamentul nr. 44/2001

70. Potrivit articolului 24 din Regulamentul nr. 44/2001, o instanță este competentă dacă pârâtul se înfățișează în fața acesteia. Această regulă nu se aplică în cazul în care înfățișarea are ca obiect contestarea competenței sau o altă instanță are competență exclusivă în temeiul articolului 22.

71. Instanța de trimitere urmărește, în esență, să se stabilească dacă această dispoziție este aplicabilă și în materia contractelor încheiate de consumatori. Răspunsul la această întrebare trebuie să fie unul afirmativ (i). Totuși, în continuare, se pune întrebarea dacă înfățișarea unui curator numit fără acordul și fără știința pârâtului poate să constituie o înfățișare a pârâtului în sensul acestei dispoziții (ii).

i) Aplicabilitate în privința contractelor încheiate de consumatori

72. În primul rând, trebuie să se sublinieze că articolul 24 din Regulamentul nr. 44/2001 este aplicabil și în materia contractelor încheiate de consumatori în sensul secțiunii 4 din capitolul II din regulament.

73. În Hotărârea „Bilas”, Curtea a constatat că articolul 24 din regulament este aplicabil în materie de asigurări în sensul secțiunii 3 din capitolul II din acest regulament [15]. Această jurisprudență este aplicabilă și în privința materiei contractelor încheiate de consumatori în sensul secțiunii 4 din același capitol. Astfel cum a subliniat Curtea în această hotărâre, articolul 24 prima teză din regulament este valabil pentru toate litigiile în care competența instanței sesizate nu rezultă din alte dispoziții din acest regulament. Astfel,

15 — Hotărârea Curții din 20 mai 2010, ČPP Vienna Insurance Group (C-111/09, Rep., p. I-4545, punctele 19-33).

această dispoziție este aplicabilă și în cazurile în care instanța este sesizată cu încălcarea dispozițiilor din acest regulament. Ea implică faptul că înfățișarea pârâtului poate fi considerată o recunoaștere tacită a competenței instanței sesizate și, prin urmare, o prorogare de competență a acesteia [16]. În plus, Curtea a stabilit că la articolul 24 a doua teză din regulament sunt într-adevăr prevăzute excepții de la principiul înfățișării fără obiecții, dar că această excepție, care este de strictă interpretare, nu se aplică totuși decât în cazurile prevăzute în mod expres [17]. Totuși, în hotărârea respectivă nu se face referire nici la nerespectarea normelor în materie de asigurări în sensul secțiunii 3 din capitolul II din acest regulament, nici la nerespectarea reglementării în materia contractelor încheiate de consumatori în sensul secțiunii 4 din capitolul II din regulament.

74. Prin urmare, articolul 24 din Regulamentul nr. 44/2001 este aplicabil și în materia contractelor încheiate de consumatori în sensul secțiunii 4 din capitolul II din acest regulament [18].

ii) Cu privire la noțiunea de înfățișare a pârâtului

75. Totuși, se pune încă o problemă, și anume dacă într-un caz precum cel din speță există înfățișare a pârâtului în sensul articolului 24 din Regulamentul nr. 44/2001. Este adevărat că instanța de trimitere nu a adresat în mod expres această întrebare. În cadrul procedurii trimiterii preliminare, Curtea poate totuși să furnizeze instanței de trimitere toate elementele pe care le consideră utile pentru soluționarea acțiunii principale [19].

76. Noțiunea de înfățișare a pârâtului în sensul articolului 24 din Regulamentul nr. 44/2001 este o noțiune autonomă de drept al Uniunii care trebuie interpretată uniform. În principiu, potrivit unei jurisprudențe constante, dispozițiile regulamentului trebuie interpretate în mod autonom, având în vedere sistemul și obiectivele acestuia [20]. Situația ar fi diferită numai dacă se face referire în mod expres la dreptul național sau dacă din dispozițiile respective rezultă că legiuitorul Uniunii a dorit să lase această problemă pentru dreptul statelor membre. Acest lucru nu reiese în ceea ce privește noțiunea înfățișării pârâtului în sensul articolului 24 din regulament.

16 — *Ibidem*, punctul 21.

17 — *Ibidem*, punctele 23-26.

18 — În același sens, a se vedea Geimer, R., în Geimer, R., Schütze, R., *Europäisches Zivilverfahrensrecht*, Beck, ediția a doua, 2004, articolul 24, punctul 36, Staudinger, A., în Rauscher, T., *Europäisches Zivilprozess- und Kollisionsrecht*, Sellier, 2011, articolul 24, punctul 11. Pentru o imagine de ansamblu asupra diferitelor opinii, dintre care majoritatea sunt concordante, a se vedea Mankowski, P., „Besteht der Europäische Gerichtsstand der rügelosen Einlassung auch gegen von Schutzregimes besonders geschützte Personen?", *Recht der Internationalen Wirtschaft* 2010, p. 667 și următoarea, care totuși critică el însuși insuficienta luare în considerare a obiectivului protecției consumatorilor ca obiectiv de protecție a părții defavorizate.

19 — Hotărârea din 28 februarie 1984, Einberger (294/82, Rec., p. 1177, punctul 6), și Hotărârea din 16 iulie 1992, Belovo (C-187/91, Rec., p. I-4937, punctul 13).

20 — Hotărârea din 16 iulie 2009, Zuid-Chemie (C-189/08, Rep., p. I-6917, punctul 17), Hotărârea din 2 octombrie 2008, Hassett și Doherty (C-372/07, Rep., p. I-7403, punctul 17), și Hotărârea din 23 aprilie 2009, Draka NK Cables și alții (C-167/08, Rep., p. I-3477, punctul 19).

77. Prin urmare, din noțiunea autonomă a înfățișării pârâtului în sensul articolului 24 din Regulamentul nr. 44/2001 rezultă cerințe minime impuse de dreptul Uniunii care trebuie să fie respectate de statele membre [21]. Totuși, aceasta nu înseamnă că dreptul de procedură național trebuie să fie limitat în totalitate. Mai curând, acesta din urmă trebuie să se aplice în mod complementar [22].

78. Într-un caz precum cel în speță, se pune întrebarea dacă este compatibilă cu aceste cerințe minime impuse de dreptul Uniunii presupunerea că există o înfățișare a pârâtului în sensul articolului 24 din Regulamentul nr. 44/2001, chiar și în cazul în care este vorba despre înfățișarea unui curator care a fost numit pentru un consumator pârât fără acordul și fără știința acestuia.

79. În Hotărârea Hendrikman [23], Curtea a stabilit că înfățișarea unui curator, care nu a fost mandatat de pârâtul însuși, nu poate fi interpretată ca fiind o înfățișare a pârâtului în sensul articolului 27 punctul 2 din Convenția de la Bruxelles I, dispoziție care a precedat articolul 34 punctul 2 din Regulamentul nr. 44/2001 [24].

80. Având în vedere această jurisprudență, considerăm că noțiunea de înfățișare a pârâtului de la articolul 24 din Regulamentul nr. 44/2001 trebuie interpretată în sensul că un curator, care a fost numit pentru un consumator pârât fără acordul și fără știința acestuia, nu se poate înfățișa în numele său. Desigur, în prezenta speță este vorba despre un curator numit de instanță, iar nu de un avocat nemandatat precum în speța Hendrikman. În plus, în speță este vorba despre interpretarea articolului 24 din Regulamentul nr. 44/2001 care se aplică în cadrul primei proceduri, iar nu a articolului 34 punctul 2 din regulament, care se aplică în cadrul unei proceduri de executare. Totuși, ni se pare că rațiunea acestei jurisprudențe este aplicabilă într-un caz precum cel din speță.

21 — Hotărârea din 24 iunie 1981, Elefanten Schuh (150/80, Rec., p. 1671, punctul 16). A se vedea și Geimer, R. (citat la nota de subsol 18), articolul 24, punctul 30.

22 — Calvo Caravaca, A. L., Carrascosa Gonzalez, J., în Mangus, U., Mankowski, P., *Brussels I Regulation*, Sellier, 2007, articolul 24, punctul 10, Kropholler, J., *Europäisches Zivilprozessrecht*, editura Recht und Wirtschaft, ediția a opta, 2005, articolul 24, punctul 7. În opinia noastră, nu se susține contrariul nici în considerațiile de la p. 38 din Raportul Jenard (citat la nota de subsol 14) potrivit cărora modul în care trebuie interpretată noțiunea de înfățișare este reglementat de legislația internă. Considerăm că această noțiune nu trebuie înțeleasă în sensul că problema dacă există o înfățișare depinde numai de dreptul național. Noțiunea trebuie mai curând înțeleasă în sensul că în dreptul Uniunii există prevederi privind noțiunea de înfățișare care pot fi însă completate cu normele procedurale naționale corespunzătoare.

23 — Hotărârea Curții din 10 octombrie 1996, Hendrikman și Feyen (C-78/95, Rec., p. I-4943).

24 — *Ibidem*, punctul 18. În acest context, nu trebuie omis să se menționeze Hotărârea ČPP Vienna Insurance Group (citată la nota de subsol 15, punctul 33). Potrivit acestei hotărâri, o instanță națională nu trebuie, într-adevăr, să verifice din oficiu dacă un pârât, care este partea mai vulnerabilă în sensul secțiunilor 3-5 din capitolul II din Regulamentul nr. 44/2001, este în măsură să înțeleagă pe deplin efectele apărării sale în cauza respectivă. Totuși, instanța națională are posibilitatea, ținând cont de obiectivele menționate în aceste dispoziții, să garanteze o protecție sporită părții mai vulnerabile și să asigure faptul că partea acționată în judecată în aceste circumstanțe la această instanță are cunoștință deplină de urmările înfățișării sale în cadrul procedurii.

81. Un obiectiv important al Regulamentului nr. 44/2001 este astfel protecția dreptului la apărare al pârâtului [25] care este consacrat în dreptul primar la articolul 47 al doilea paragraf din cartă. În opinia noastră, acest obiectiv nu se poate concilia cu faptul că, într-un caz precum cel din speță, înfățișarea curatorului numit fără acordul și fără știința pârâtului este atribuită acestuia din urmă. Astfel, în primul rând, într-o astfel de situație, pârâtul nu poate lua o decizie în cunoștință de cauză cu privire la desfășurarea procedurii. În al doilea rând, un curator care nu are contact cu pârâtul nu dispune în general de informațiile necesare pentru a putea aprecia dacă o înfățișare în sensul articolului 24 din regulament poate fi în interesul pârâtului. În al treilea rând, această lipsă de informații ar putea îngreuna posibilitatea curatorului de a contesta competența instanței respective.

82. În plus, este necesar să ținem seama de faptul că articolul 16 alineatul (2) din Regulamentul nr. 44/2001 trebuie să protejeze consumatorul împotriva acționării în judecată în fața altor instanțe decât cele din statul membru al acestuia. Dacă unui consumator i s-ar atribui înfățișarea unui curator numit fără acordul și fără știința sa și astfel s-ar stabili competența instanței care a numit curatorul, ar exista riscul de a se restrânge efectul util al articolului 16 alineatul (2) din regulament.

83. În continuare, trebuie amintit că înfățișarea în sensul articolului 24 din Regulamentul nr. 44/2001 determină localitatea instanței și, prin urmare, de asemenea *lex fori*, ceea ce poate avea consecințe importante pentru soluționarea litigiului.

84. Pentru motivele menționate anterior, înfățișarea unui curator numit fără acordul și fără știința pârâtului nu poate fi, în principiu, considerată ca fiind propria înfățișare a pârâtului în sensul articolului 24 din regulament.

iii) Concluzie

85. Cu titlu de concluzie, trebuie să se constate că, într-adevăr, articolul 24 din regulament este aplicabil în materia contractelor încheiate de consumatori, însă înfățișarea unui curator, care a fost numit pentru un pârât fără acordul și fără știința acestuia, nu poate fi considerată o înfățișare a pârâtului în sensul articolului 24 din Regulamentul nr. 44/2001. Prin urmare, instanța de trimitere nu se poate

25 — Hotărârea Hendrikman (citată la nota de subsol 23, punctul 18).

baza pe această dispoziție pentru a-și întemeia competența [26].

b) Cu privire la convenția atributivă de competență internațională conform articolului 17 alineatul (3) din regulament

86. Astfel cum rezultă din a patra întrebare preliminară, instanța de trimitere se întreabă în continuare dacă competența sa internațională într-un caz precum cel din speță se poate întemeia pe o convenție atributivă de competență internațională în sensul articolului 17 alineatul (3) din Regulamentul nr. 44/2001.

87. Potrivit informațiilor furnizate de instanța de trimitere, în speță este vorba despre o cauză în materia contractelor încheiate de consumatori în sensul articolului 15 alineatul (1) litera (c) din Regulamentul nr. 44/2001, astfel încât dispozițiile speciale din secțiunea 4 din capitolul II din Regulamentul nr. 44/2001 sunt aplicabile. Potrivit articolului 16 alineatul (2) din regulament, consumatorul poate fi în principiu acționat în judecată numai înaintea instanțelor din statul membru pe teritoriul căruia își are domiciliul. Totuși, se poate conveni o altă instanță competentă, sub rezerva condițiilor stabilite la articolul 17 din regulament. Astfel, potrivit punctului 3 din această dispoziție, un consumator și cealaltă parte la contract pot conveni că sunt competente instanțele statului membru în care ambii își au la data încheierii contractului domiciliul sau reședința obișnuită, în măsura în care o astfel de convenție nu este interzisă de legislația statului în cauză.

i) Domeniul de aplicare al articolului 17 punctul 3 din Regulamentul nr. 44/2001

88. Într-un caz precum cel din speță, se pune mai întâi problema dacă articolul 17 punctul 3 din Regulamentul nr. 44/2001 poate fi aplicat și în cazul în care este posibil ca pârâtul din acțiunea principală să nu mai aibă domiciliul pe teritoriul unui stat membru la momentul introducerii acțiunii.

89. Răspunsul la această întrebare trebuie să fie unul afirmativ.

26 — Prin urmare, pentru finalitatea prezentei cauze nu este importantă nici întrebarea dacă articolul 24 din regulament poate fi aplicat în cazul în care pârâtul nu are domiciliul într-un stat membru. Pentru această problemă a se vedea Geimer, R. (deja citat la nota de subsol 18), articolul 24, punctele 22-25, Calvo Caravaca, A. L., Carrascosa Gonzalez, J. (deja citați la nota de subsol 22), articolul 24, punctul 28 și următoarele.

90. Pentru ca această dispoziție să poată fi aplicată, este suficient ca la momentul încheierii convenției ambele părți să fi avut domiciliul pe teritoriul statului membru respectiv [27]. O astfel de interpretare corespunde finalității acestei dispoziții care constă în protecția celeilalte părți la contractul încheiat de consumator [28]. Acest obiectiv poate fi atins în mod efectiv numai dacă o astfel de convenție nu este afectată de o schimbare ulterioară a domiciliului, chiar dacă această schimbare se efectuează într-un stat terț [29].

ii) Domiciliul consumatorului și al celeilalte părți la contract în același stat membru

91. Conform informațiilor furnizate de instanța de trimitere, atât reclamanta, cât și pârâtul din acțiunea principală aveau la data încheierii contractului domiciliul în Republica Cehă, astfel încât este îndeplinită prima condiție prevăzută la articolul 17 punctul 3 din Regulamentul nr. 44/2001.

27 — În acest sens, a se vedea și Geimer, R. (citat la nota de subsol 18), articolul 17, punctul 10.

28 — A se vedea p. 33 din Raportul Jernard (citat la nota de subsol 14), Geimer, R. (citat la nota de subsol 18), articolul 17, punctul 7.

29 — În consecință, articolul 4 din regulament, potrivit căruia, dacă pârâtul nu este domiciliat pe teritoriul unui stat membru, competența este determinată, în fiecare stat membru, de legislația statului membru în cauză, trebuie interpretat în sensul că poate fi aplicat numai sub rezerva unei convenții în sensul articolului 17 punctul 3.

iii) Convenție tacită cu privire la competența internațională a instanțelor cehe

92. Instanța de trimitere se întreabă dacă o convenție atributivă de competență teritorială conform căreia pentru litigii este competentă instanța pe teritoriul căreia reclamanta din acțiunea principală își avea domiciliul la data introducerii acțiunii poate să fie o convenție atributivă de competență internațională în sensul articolului 17 punctul 3 din Regulamentul nr. 44/2001.

93. În primul rând, instanța de trimitere trebuie să examineze dacă reclamanta și pârâtul din acțiunea principală au convenit ca, în cazul unor litigii care decurg din contractul de împrumut, competența internațională să revină instanțelor cehe. În lipsa unor norme corespunzătoare în dreptul Uniunii, revine instanței de trimitere sarcina de a examina, aplicând normele sale naționale, dacă din convenția atributivă de competență teritorială se poate deduce o convenție atributivă tacită cu privire la competența internațională. Conform informațiilor furnizate de instanța de trimitere, acest lucru pare să fie posibil în cadrul dreptului ceh. În fapt, două părți, care au domiciliul în același stat membru, ar urmări în mod normal să stabilească, printr-o convenție în care se desemnează în mod concret instanța competentă în caz de litigiu, nu

doar instanța competentă din punct de vedere teritorial, ci, în mod tacit, și instanțele competente internațional.

94. În plus, se ridică problema dacă astfel de convenții tacite în sensul articolului 17 punctul 3 din Regulamentul nr. 44/2001 pot fi luate în considerare. Răspunsul la această întrebare trebuie să fie unul afirmativ. Textul acestei dispoziții nu prevede nicio limitare referitoare la convențiile formulate în mod expres. În plus, o limitare a domeniului de aplicare al acestei dispoziții la convențiile formulate în mod expres ar restrânge excesiv efectul util al acesteia. De regulă, articolul 17 punctul 3 din regulament se aplică în cazurile în care la încheierea convenției nu există încă niciun element de extraneitate și acesta intervine doar ulterior, atunci când consumatorul își schimbă domiciliul în alt stat membru. Într-o astfel de situație inițială, în general, părțile contractante nu consideră necesar să convină cu privire la competența internațională a instanțelor din statul membru în care ambele au domiciliul. O limitare la convențiile formulate în mod expres ar putea fi cu greu compatibilă cu obiectivul acestei dispoziții de protejare a celeilalte părți la contractul încheiat de consumator împotriva unui transfer de competență, transfer care poate avea loc prin plecarea consumatorului dintr-un stat membru [30].

30 — A se vedea p. 33 din Raportul Jenard (citat la nota de subsol 14).

iv) Cu privire la admisibilitatea convenției conform dreptului național

95. Dacă instanța de trimitere ajunge la concluzia că reclamanta și pârâtul din acțiunea principală au încheiat o convenție cu privire la competența instanțelor cehe, aceasta trebuie, potrivit articolului 17 punctul 3 din Regulamentul nr. 44/2001, să examineze dacă o astfel de clauză este admisibilă în conformitate cu dreptul ceh.

96. Instanța de trimitere exprimă îndoieli cu privire la obligativitatea unei astfel de convenții. În acest context, instanța de trimitere subliniază că clauza atributivă de competență națională, potrivit căreia ar trebui să fie competentă instanța în raza căreia se află sediul reclamantei, ar putea fi abuzivă în sensul articolului 3 alineatul (1) din Directiva 93/13 și, prin urmare, ar putea să nu creeze obligații în sensul articolului 6 din această directivă, întrucât la momentul încheierii contractului reclamanta din acțiunea principală avea sediul în Praga, iar pârâtul în Marienbad.

97. În acest context, se pune în primul rând problema dacă și în ce măsură însăși convenția tacită atributivă de competență internațională trebuie să fie apreciată în lumina dispozițiilor Directivei 93/13. În al doilea rând, se pune problema dacă eventuala lipsă de obligativitate a convenției atributive de competență teritorială poate avea de asemenea efecte asupra convenției tacite atributive

de competență internațională. În al treilea rând, vom examina criteriile pe baza cărora se stabilește caracterul abuziv al convenției atributive de competență teritorială.

— Cu privire la examinarea convenției atributive de competență internațională în lumina Directivei 93/13

98. Potrivit articolului 17 punctul 3 din Regulamentul nr. 44/2001, convenția atributivă de competență internațională trebuie să nu fie interzisă de legislația națională. Dat fiind că la elaborarea legislației naționale statele membre trebuie să respecte cerințele dreptului Uniunii, trebuie să se țină seama în acest context în special de dispozițiile Directivei 93/13 [31]. În consecință, clauzele atributive de competență internațională, care intră în domeniul de aplicare al acestei directive, fiind utilizate, așadar, de vânzători sau de furnizori drept condiții comerciale generale, sunt supuse, în principiu, atât unui control al caracterului abuziv potrivit articolului 3 alineatul (1) din directivă, cât și cerințelor de claritate și de inteligibilitate potrivit articolului 5.

99. Totuși, în cadrul aprecierii caracterului abuziv al unei astfel de clauze, nu trebuie să se omită faptul că, prin adoptarea articolului 17 punctul 3 din Regulamentul nr. 44/2001, legiuitorul Uniunii a dorit să acorde celeilalte părți la contractul încheiat de consumator posibilitatea de a împiedica transferul competenței internaționale în cazul mutării unui consumator în afara statului membru comun. Ținând seama de această apreciere a legiuitorului, o clauză atributivă de competență internațională care intră în domeniul de aplicare al Directivei 93/13 nu trebuie considerată abuzivă în sensul articolului 3 alineatul (1) din aceasta doar pentru motivul că prevede că în cazul litigiilor dintre consumator și vânzător sau furnizor ar trebui să fie competente internațional instanțele din statul membru în care ambele părți au domiciliul la data încheierii convenției. Dacă aplicarea articolului 17 punctul 3 din regulament ar trebui să fie limitată la convențiile care nu sunt condiții comerciale generale în sensul Directivei 93/13, eficacitatea practică a articolului 17 punctul 3 din Regulamentul nr. 44/2001 ar fi considerabil restrânsă.

100. Aceeași concluzie este valabilă pentru cerințele pe care le prevede articolul 5 prima teză din Directiva 93/13 în privința clarității

31 — În acest sens: Heinig, J., *Grenzen von Gerichtsstandsvereinbarungen im Europäischen Zivilprozessrecht*, editura Jenaer Wissenschaftliche Verlagsgesellschaft, 2010, p. 337 și următoarele, Staudinger, A., în Rauscher, T. (citat la nota de subsol 18), articolul 17, punctele 3 și 6, Nielsen, P. A., în Magnus, U., Mankowsky P. (citat la nota de subsol 22), articolul 17, punctul 4. Pentru opinie contrară, a se vedea Geimer, R. (citat la nota de subsol 18), articolul 17, punctul 3, cu trimitere la principiul *lex-posterior*. Totuși, acest principiu nu poate justifica excluderea totală a Directivei 93/13 prin intermediul Regulamentului nr. 44/2001, dat fiind că articolul 17 punctul 3 din regulament prevede în mod expres rezerva admisibilității potrivit dreptului național.

și a inteligibilității unei astfel de clauze atributive de competență internațională, încheiată în mod tacit odată cu clauza atributivă de competență teritorială. Și în acest context este necesar să se țină seama de aprecierea legiuitorului astfel cum rezultă din articolul 17 punctul 3 din Regulamentul nr. 44/2001. Abordarea conform căreia cerința de claritate și de inteligibilitate s-ar opune includerii unei astfel de clauze atributive de competență internațională, încheiată în mod tacit, ar limita excesiv domeniul de aplicare al articolului 17 punctul 3 din Regulamentul nr. 44/2001 [32].

— Cu privire la efectul unei posibile lipse de obligativitate a convenției atributive de competență teritorială în raport cu convenția atributivă de competență internațională

101. În plus, în speță se pune întrebarea dacă o eventuală lipsă de obligativitate a convenției atributive de competență teritorială potrivit articolului 3 alineatul (1) din Directiva 93/13 poate să producă efecte asupra convenției atributive de competență internațională, încheiată simultan în mod tacit.

102. Potrivit articolului 6 alineatul (1) din Directiva 93/13, clauzele abuzive utilizate într-un contract încheiat cu un consumator de către un vânzător sau un furnizor nu creează obligații pentru consumator. Totuși, contractul continuă să angajeze părțile prin restul clauzelor, în cazul în care poate continua să existe fără clauzele abuzive. Potrivit acestor cerințe ale dreptului Uniunii, în cazul nulității clauzei atributive de competență teritorială, este relevant dacă convenția privind competența teritorială și clauza tacită atributivă de competență internațională încheiată simultan trebuie, din punctul de vedere al conținutului lor, să fie considerate o clauză unică sau dacă clauza atributivă de competență internațională poate să fie considerată ca făcând parte din restul contractului și, prin urmare, în pofida lipsei de obligativitate a clauzei atributive de competență teritorială, produce în continuare efecte între consumator și cealaltă parte la contract.

103. Problema dacă clauza atributivă de competență teritorială și clauza tacită atributivă de competență internațională încheiată simultan trebuie sau nu trebuie considerate o unitate din punctul de vedere al conținutului depinde, în final, de voința părților. În lipsa unor dispoziții corespunzătoare în dreptul Uniunii, instanța de trimitere trebuie să stabilească această voință prin aplicarea normelor naționale relevante. În acest context, instanța de trimitere trebuie totuși să țină seama că, într-un caz precum cel din speță, împrejurarea că clauza atributivă de competență internațională este dedusă în special din clauza atributivă de competență teritorială nu

32 — În această privință, se poate face trimitere la motivele menționate la punctul 94 din prezentele concluzii.

este suficientă *per se* pentru ca ambele clauze să fie considerate o unitate din punctul de vedere al conținutului. Într-adevăr, o clauză atributivă de competență teritorială și o clauză atributivă de competență internațională îndeplinesc funcții diferite. O clauză atributivă de competență internațională are, desigur, și efectul de a delimita instanțele competente teritorial în funcție de frontierele de stat. Totuși, de regulă, prin intermediul unei clauze atributive de competență internațională părțile urmăresc și alte scopuri. Astfel, alegerea instanțelor competente internațional are numeroase consecințe în drept și în fapt care pot avea incidență asupra modului în care este soluționat litigiul și asupra rezultatului procesului. Printre acestea se numără în special determinarea *lex fori*, a normelor în caz de conflict de legi aplicabile la instanța respectivă și a limbii de procedură [33].

104. Dacă instanța de trimitere, ținând seama de considerațiile de mai sus, ajunge la concluzia că convenția atributivă de competență teritorială și convenția atributivă de competență internațională nu formează o unitate din punctul de vedere al conținutului potrivit voinței părților, împrejurarea că clauza atributivă de competență teritorială nu creează obligații nu ar afecta clauza atributivă de competență internațională [34].

33 — În acest sens, a se vedea Heinig, J. (deja citat la nota de subsol 31), p. 62 și 69.

— Cu privire la caracterul abuziv al convenției atributive de competență teritorială

105. Potrivit considerațiilor anterioare, într-un caz precum cel din speță, eventualul caracter abuziv al convenției atributive de competență teritorială nu ar produce efecte asupra convenției atributive de competență internațională. Totuși, acest lucru nu poate fi exclus în totalitate. Întrucât este evident că, în ceea ce privește competența teritorială, instanța de trimitere va examina caracterul abuziv al clauzei atributive de competență teritorială, dorim în continuare să abordăm pe scurt aprecierea caracterului abuziv al convențiilor privind competența teritorială.

34 — În schimb, dacă instanța de trimitere ar ajunge la concluzia că în cazul clauzelor atributive de competență teritorială și internațională este vorba despre o clauză unică, potrivit articolului 6 prima teză din Directiva 93/13, această clauză nu creează în principiu obligații. În acest caz se pune problema dacă această clauză unică poate fi redusă menținându-i-se validitatea, astfel încât elementul internațional să rămână valid. Faptul că în această situație vânzătorul sau furnizorul nu ar fi suficient de descurajat pentru a utiliza clauze abuzive pledează, în principiu, împotriva compatibilității cu capitolul 6 din directivă a unei reduceri cu menținerea valabilității.

106. Potrivit articolului 3 din Directiva 93/13, o clauză contractuală care nu s-a negociat individual se consideră ca fiind abuzivă în cazul în care, în contradicție cu cerința de bună-credință, provoacă un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg din contract, în detrimentul consumatorului. În consecință, această dispoziție definește doar în mod abstract elementele care conferă caracter abuziv unei clauze contractuale ce nu a făcut obiectul unei negocieri individuale [35]. În această privință, articolul 3 alineatul (3) din Directiva 93/13 face trimitere la o anexă care conține o listă de clauze ce pot fi declarate abuzive. Punctul 1 litera (q) din această anexă menționează clauzele care au ca obiect sau ca efect excluderea sau obstrucționarea dreptului consumatorului de a introduce acțiuni în justiție sau de a exercita orice altă cale de atac, în special prin solicitarea consumatorului să sesizeze exclusiv o curte de arbitraj care nu este reglementată de dispozițiile legale, restricționând în mod nejustificat dovezile aflate la dispoziția lui sau impunându-i sarcina probei care, în conformitate cu legislația aplicabilă, trebuie să revină altei părți la contract. Totuși, această listă este numai orientativă și nu este exhaustivă [36]. Într-adevăr, potrivit articolului 4 din Directiva 93/13, caracterul abuziv al unei clauze contractuale se apreciază luându-se în considerare natura bunurilor sau a serviciilor pentru care s-a încheiat contractul și raportându-se, în momentul încheierii contractului, la toate circumstanțele care însoțesc încheierea contractului. În acest context, trebuie să se aprecieze de asemenea consecințele pe care clauza le poate avea în cadrul dreptului aplicabil contractului. Acest lucru implică o examinare a sistemului juridic național [37].

107. În temeiul cadrului legislativ reprezentat de dreptul Uniunii, în cererile de pronunțare a unei decizii preliminare, Curtea se limitează la interpretarea criteriilor generale utilizate de legiuitorul Uniunii pentru definirea noțiunii de clauză abuzivă. Revine instanțelor naționale să aprecieze caracterul abuziv al unei clauze ținând seama de aceste criterii. Astfel cum a precizat instanța în mod repetat în jurisprudența sa recentă, această repartizare a sarcinilor este valabilă și în ceea ce privește aprecierea clauzelor atributive de competență teritorială exclusivă [38].

108. Astfel cum rezultă din jurisprudența constantă a Curții, la aprecierea caracterului

35 — Hotărârea Curții din 1 aprilie 2004, Freiburger Kommunalbauten (C-237/02, Rec., p. I-3403, punctul 19).

36 — *Ibidem*, punctul 20.

37 — *Ibidem*, punctul 21.

38 — A se vedea Hotărârea din 4 iunie 2009, Pannon (C-384/08, Rep., p. I-4713, punctele 42 și 43), și Hotărârea din 9 noiembrie 2010, VB Pénzügyi Lízing (C-137/08, Rep., p. I-10847, punctele 42 și 43). În aceste hotărâri, Curtea s-a îndepărtat de opinia susținută în Hotărârea din 27 iunie 2000, Océano Grupo Editorial și Salvat Editores (C-240/98-C-244/98, Rec., p. I-4941, punctul 21 și următoarele), potrivit căreia aprecierea finală chiar de către Curte a unei clauze atributive de competență trebuie să fie posibilă numai dacă este vorba despre o clauză care avantajează exclusiv vânzătorul sau furnizorul și fără o contraprestație în favoarea consumatorului, dat fiind că, indiferent de tipul contractului, această clauză pune sub semnul întrebării eficacitatea protecției juridice a drepturilor pe care Directiva 93/13 le conferă consumatorului.

abuziv al clauzelor atributive de competență teritorială exclusivă, o instanță națională trebuie să ia în considerare aspectul că înfățișarea în fața instanței poate genera cheltuieli disproporționat de mari pentru consumator în cazul în care instanța respectivă este departe de domiciliul consumatorului, iar litigiul are ca obiect o sumă mică. În aceste condiții, o clauză atributivă de competență teritorială exclusivă poate, într-adevăr, să facă mai dificilă înfățișarea consumatorului în fața instanței sau chiar să îl determine pe acesta să renunțe la orice acțiune în justiție sau la orice apărare [39].

109. Într-un caz precum cel din speță, nu este vorba despre un litigiu având ca obiect o sumă mică, ci despre un litigiu având ca obiect o sumă mare, și anume 4 383 584,60 CZK plus dobânzi. Prin urmare, doar din raportul dintre suma în litigiu și cheltuielile suportate de consumator pentru a se înfățișa în fața instanței care rezultă din clauza atributivă de competență teritorială nu se poate deduce o excludere *de facto* a căilor de atac.

110. Totuși, la aprecierea caracterului abuziv al unei clauze atributive de competență teritorială exclusivă precum în cazul din speță, instanța de trimitere trebuie să ia în considerare faptul că o astfel de clauză permite vânzătorului sau furnizorului gruparea tuturor litigiilor în legătură cu activitatea sa profesională în fața unei singure instanțe care nu este cea în raza căreia domiciliază consumatorul. Deși acest lucru nu determină, într-un caz precum cel din speță, o excludere *de facto* a căilor de atac, poate totuși să facă mai dificilă înfățișarea consumatorului în fața instanței și să majoreze cheltuielile acestuia. În plus, o astfel de clauză poate să faciliteze organizarea înfățișării vânzătorului sau a furnizorului la instanță și o face mai puțin oneroasă [40].

v) Concluzie

111. Cu titlu de primă concluzie intermediară, trebuie constatat că convențiile privind competența internațională în sensul articolului 17 punctul 3 din Regulamentul nr. 44/2001 pot să rezulte și tacit din convenții atributive de competență teritorială, în măsura în care acest lucru corespunde voinței părților, aspect care trebuie determinat de instanța națională.

39 — Hotărârea Océano Grupo Editorial et Salvat Editores Pénzügyi Lízing (citată deja la nota de subsol 38, punctul 22), Hotărârea Pannon (citată deja la nota de subsol 38, punctul 41) și Hotărârea Pénzügyi Lízing (citată deja la nota de subsol 38, punctul 54).

40 — A se vedea Hotărârea Océano Groupo Editorial și Salvat Editores (citată deja la nota de subsol 38, punctul 23) și Hotărârea Pénzügyi Lízing (citată deja la nota de subsol 38, punctul 55).

112. În al doilea rând, lipsa de obligativitate a unei convenții privind competența teritorială din cauza caracterului său abuziv în sensul articolului 3 alineatul (1) și al articolului 6 din Directiva 93/13 afectează validitatea unei astfel de convenții atributive de competență internațională încheiate simultan în mod tacit numai dacă acest lucru rezultă din voința părților, aspect care, în general, nu trebuie să fie prezumat.

c) Cu privire la luarea în considerare a instanței în raza căreia are domiciliul consumatorul potrivit articolului 16 alineatul (2) din Regulamentul nr. 44/2001

113. În măsura în care instanța de trimitere nu poate să își întemeieze competența internațională pe o convenție atributivă de competență internațională încheiată între reclamanta și pârâtul din acțiunea principală, trebuie să fie luate în considerare dispozițiile articolului 16 alineatul (2) din Regulamentul nr. 44/2001. Conform acestei dispoziții, acțiunea poate fi introdusă împotriva consumatorului de către cealaltă parte la contract numai înaintea instanțelor din statul membru pe teritoriul căruia consumatorul are domiciliul. Rezultă de aici două cerințe care trebuie respectate de o instanță națională, una care conferă competența acesteia și una care exclude competența acesteia.

114. În primul rând, din această dispoziție rezultă că o instanță națională are competență internațională în cazul în care consumatorul are domiciliul în statul membru al instanței. Prin urmare, o instanță națională trebuie să verifice mai întâi dacă pârâtul are domiciliul pe teritoriul statului său membru. În acest scop, potrivit articolului 59 alineatul (1) din Regulamentul nr. 44/2001, instanța aplică legislația sa internă.

115. În acest context, se ridică problema dacă din circumstanțele în care s-a încheiat contractul și în special din clauza potrivit căreia pârâtul este obligat să comunice reclamantei schimbarea domiciliului rezultă că părțile au convenit ca domiciliul să fie domiciliul pârâtului de la momentul încheierii contractului. Referitor la aceasta, trebuie să se constate în primul rând faptul că, potrivit articolului 59 alineatul (1) din regulament, stabilirea domiciliului pârâtului depinde de legislația internă și, prin urmare, domiciliul trebuie, în principiu, determinat de instanța de trimitere prin aplicarea dreptului național. Însă, în decizia de trimitere, instanța de trimitere a arătat că pârâtul din acțiunea principală nu are domiciliul pe teritoriul Republicii Cehe. Abordarea conform căreia dintr-o obligație de comunicare a unei schimbări a domiciliului rezultă o convenție privind schimbarea domiciliului ni se pare, în orice caz, cu greu compatibilă cu cerințele dreptului Uniunii. Întrucât este vorba despre o clauză care intră sub incidența Directivei 93/13, o astfel de abordare nu ar fi

compatibilă în special cu cerințele de claritate și de inteligibilitate prevăzute la articolul 5 din Directiva 93/13.

116. În al doilea rând, din articolul 16 alineatul (2) din Regulamentul nr. 44/2001 rezultă că instanța unui stat membru nu are competență internațională dacă consumatorul are domiciliul în alt stat membru. Prin urmare, instanța de trimitere trebuie să verifice în plus dacă pârâtul din acțiunea principală are domiciliul în alt stat membru.

117. În cadrul acestei examinări, instanța trebuie să aplice legislația statului membru în cauză, potrivit articolului 59 alineatul (2) din regulament.

118. Din articolul 26 alineatul (1) din regulament rezultă în plus că instanța de trimitere trebuie să efectueze din oficiu această examinare. Desigur, această dispoziție prevede obligația de examinare din oficiu numai în cazul în care pârâtul are domiciliul pe teritoriul unui stat membru. Totuși, obiectivul protecției urmărit de această dispoziție impune prezumarea unei astfel de obligații atât timp cât instanța de trimitere nu este convinsă că pârâtul nu are domiciliul în alt stat membru.

119. Regulamentul nu conține alte prevederi exprese în ceea ce privește efectuarea acestei examinări. Prin urmare, instanța de trimitere va trebui să răspundă, aplicând legislația internă, dacă este necesar să se stabilească din oficiu faptele relevante în acest context, dacă poate fi ușurată sarcina probei care revine reclamantei cu privire la aspectul că pârâtul nu are domiciliul în niciun alt stat membru și care este nivelul probatoriu care permite instanței de trimitere să constate că consumatorul nu are domiciliul în alt stat membru [41].

120. Totuși, atunci când aplică legislația națională, instanța de trimitere trebuie să asigure eficacitatea articolului 16 alineatul (2) din Regulamentul nr. 44/2001. În acest context, trebuie să se țină seama în special de obiectivul acestei dispoziții de protejare a consumatorului împotriva acționării în instanță în alt stat membru decât cel în care are domiciliul. În plus, trebuie avut în vedere că, într-un caz precum cel din speță, pârâtul nu a mandatat curatorul și, de asemenea, curatorul nu a primit nicio informație de la acesta. Într-un

41 — Queirolo, I., în Mangus, U., Mankowsky, P. (citat la nota de subsol 22), Mankowsky, P., în Rauscher, T. (citat la nota de subsol 18), articolul 26, punctul 5.

astfel de caz, instanța națională nu este ținută de datele furnizate de reclamantă. Instanța nu va putea prelua informațiile din cererea introductivă fără să le verifice și va trebui să înlăture îndoielile cu privire la posibila sa lipsă de competență internațională [42].

121. Dacă instanța de trimitere nu poate să presupună, cu siguranța cerută de dreptul procesual național, că un consumator nu are domiciliul în alt stat membru, aceasta trebuie să își decline din oficiu competența potrivit articolului 26 alineatul (1) din Regulamentul nr. 44/2001. Acest lucru este valabil și în cazul în care instanța a desemnat un curator pentru pârât în temeiul unei dispoziții precum articolul 26 alineatul (3) din OSŘ.

d) Cu privire la articolul 4 alineatul (1) din Regulamentul nr. 44/2001

122. Dacă instanța este convinsă că pârâtul din acțiunea principală nu are domiciliul nici în Republica Cehă, nici în alt stat membru, se ridică problema criteriilor pe baza cărora se determină competența într-un astfel de caz.

123. *De lege ferenda* există diferite posibilități în acest context. Ar fi de conceput ca, în locul domiciliului, să se ia drept temei reședința obișnuită a pârâtului sau să se accepte o competență întemeiată pe *forum necessitatis* pentru instanțele statului membru respectiv [43]. *De lege lata* considerăm că un astfel de caz face totuși obiectul articolului 4 alineatul (1) din Regulamentul nr. 44/2001. Potrivit acestei dispoziții, dacă pârâtul nu este domiciliat pe teritoriul unui stat membru, competența internațională a unei instanțe este determinată de legislația statului membru în cauză.

124. Dacă articolul 4 din Regulamentul nr. 44/2001 ar fi aplicabil, faptul că instanța de trimitere numește un curator pentru pârât potrivit unei dispoziții precum articolul 29 alineatul (3) din OSŘ și se declară competentă prin aplicarea dreptului național este compatibil cu normele de competență prevăzute de regulament.

3. Concluzie

125. Într-un caz precum cel din speță, continuarea procedurii împotriva pârâtului este compatibilă cu normele de competență din Regulamentul nr. 44/2001 atunci când

42 — Mankowsky, P., în Rauscher, T. (citat la nota de subsol 18), articolul 26, punctul 6.

43 — Cu privire la posibile abordări, a se vedea Staudinger, A., în Rauscher, T. (citat la nota de subsol 18), articolul 59, punctul 8, Kropholler, J. (citat la nota de subsol 18), articolul 59, punctul 9.

instanța de trimitere este competentă fie în temeiul unei convenții atributive de competență internațională în sensul articolului 17 punctul 3 din regulament, fie în temeiul legislației interne, conform articolului 4 din regulament. Aplicarea articolului 4 din regulament presupune ca instanța de trimitere să fi ajuns, prin intermediul unei verificări care trebuie efectuată din oficiu în temeiul articolului 26 alineatul (1) din regulament, la convingerea că pârâtul nu are domiciliul nici în propriul stat membru, nici în alt stat membru.

C — *Respectarea dreptului la apărare al pârâtului*

126. În cazul aplicării unei dispoziții naționale precum articolul 29 alineatul (3) din OSŘ, trebuie să se țină seama, pe lângă normele de competență din Regulamentul nr. 44/2001, și de dreptul la apărare al pârâtului. Este necesar să se distingă în această privință două situații.

127. În prima situație, instanța, în cadrul examinării competenței sale, nu ajunge la convingerea că pârâtul nu are domiciliul în alt stat membru. Într-un caz precum cel din speță, această situație s-ar regăsi atunci când instanța își întemeiază competența internațională pe o convenție în sensul articolului 17 punctul 3 din Regulamentul nr. 44/2001. În această situație, instanța de trimitere va trebui să țină seama de articolul 26 alineatul (2) din regulament. Conform acestei dispoziții, instanța este obligată să suspende acțiunea până când se constată că pârâtul a putut primi cererea introductivă în timp util pentru pregătirea apărării sau că au fost întreprinse toate demersurile necesare în acest sens. Desigur, articolul 26 alineatul (2) din regulament este aplicabil numai dacă pârâtul domiciliază pe teritoriul unui stat membru. Totuși, din motivele menționate deja anterior [44], această dispoziție trebuie interpretată, ținând seama obiectivul protecției, în sensul că instanța de trimitere trebuie să ia în considerare cerințele acesteia până când ajunge la convingerea că pârâtul nu are domiciliu în alt stat membru.

128. Potrivit articolului 26 alineatul (2) din Regulamentul nr. 44/2001, instanța poate să continue procedura în primul rând în cazul în care pârâtul a primit cererea introductivă în timp util, astfel încât pârâtul s-a putut apăra. Această dispoziție are drept obiectiv să permită pârâtului să se apere în mod eficient.

44 — A se vedea punctul 118 din prezentele concluzii.

129. Notificarea unei acțiuni către un curator, numit pentru pârât de o instanță fără acordul și fără știința acestuia, nu îndeplinește, în principiu, aceste condiții [45]. Pentru motivele expuse deja anterior [46], într-o astfel de situație nu este de regulă garantată apărarea eficientă a pârâtului.

130. În plus, potrivit articolului 26 alineatul (2) din Regulamentul nr. 44/2001, instanța de trimitere poate de asemenea să continue procedura și în cazul în care au fost întreprinse toate demersurile necesare pentru a-i permite pârâtului să se apere. În consecință, nu este obligatoriu ca pârâtul să fi primit efectiv cererea introductivă într-un mod care să îi permită să se apere eficient. Prin urmare, articolul 26 alineatul (2) din regulament nu se opune, în principiu, unei dispoziții naționale precum articolul 29 alineatul (3) din OSŘ potrivit căruia trebuie numit un curator pentru un pârât cu domiciliul necunoscut. Totuși, instanța de trimitere trebuie să asigure faptul că, anterior, au fost întreprinse toate cercetările impuse de principiile diligenței și bunei-credințe pentru a stabili domiciliul pârâtului [47]. În acest context, se aplică cerințe similare cu cele din cadrul verificării potrivit articolului 16 alineatul (2) din regulament care trebuie efectuată pentru a se stabili dacă pârâtul este domiciliat în alt stat membru. Prin urmare, dorim să facem trimitere aici la considerațiile expuse la punctul 114 și în special la punctul 120 din prezentele concluzii.

131. O astfel de interpretare a articolului 26 alineatul (2) din Regulamentul nr. 44/2001 este compatibilă și cu dreptul la apărare al pârâtului, consacrat în dreptul primar la articolul 47 al doilea paragraf din cartă. Desigur, comunicarea citației curatorului numit fără acordul și fără știința pârâtului aduce atingere dreptului la apărare recunoscut de articolul 47 al doilea paragraf din cartă. Totuși, această atingere este justificată în ceea ce privește dreptul reclamantului la o protecție juridică eficientă, garantat de articolul 47 primul paragraf din cartă [48]. Dacă un reclamant nu ar putea să introducă o acțiune împotriva unui pârât care nu poate fi găsit, în pofida tuturor cercetărilor efectuate impuse de principiile diligenței și bunei-credințe, ar exista pericolul ca dreptul reclamantului la o protecție juridică efectivă să fie golit complet

45 — Potrivit Raportului Jenard (citat la nota de subsol 14, p. 40), condiția este ca citația să fie comunicată pârâtului personal sau la domiciliul acestuia. Dimpotrivă, nu este necesar ca pârâtul să fi luat de asemenea efectiv la cunoștință de citație în timp util.

46 — A se vedea punctul 81 din prezentele concluzii.

47 — A se vedea p. 40 din Raportul Jenard (citat la nota de subsol 14).

48 — Cu privire la condițiile pentru justificarea unei astfel de atingeri, a se vedea articolul 52 alineatul (1) din cartă, precum și Hotărârea Curții din 2 aprilie 2009, Gambazzi (C-394/07, Rep., p. I-2563, punctul 28 și următoarele).

de conținut. În plus, s-ar putea da naștere unor abuzuri, în sensul că o persoană care ar dori să evite să facă obiectul unei acțiuni își părăsește intenționat domiciliul, respectiv îl schimbă periodic [49].

132. În schimb, în a doua situație, articolul 26 alineatul (2) din regulament nu se aplică în mod direct. Acesta este cazul în care instanța de trimitere nu își întemeiază competența pe o convenție atributivă de competență internațională potrivit articolului 17 punctul 3 din Regulamentul nr. 44/2001, ci pe legislația internă potrivit articolului 4 din regulament. Articolul 4 din regulament presupune că pârâtul nu domiciliază pe teritoriul unui stat membru. Totuși, conform textului articolului 26 alineatul (2) din regulament, acesta se aplică numai dacă pârâtul domiciliază pe teritoriul unui stat membru. În acest context, se ridică problema dacă articolul 26 alineatul (2) din regulament trebuie aplicat prin analogie, având în vedere dreptul la apărare garantat de articolul 47 al doilea paragraf din cartă, sau dacă articolul 47 al doilea paragraf din cartă trebuie aplicat direct [50].

133. Pentru finalitatea prezentului caz, nu este totuși necesar să se analizeze în detaliu aceste întrebări. Astfel, articolul 4 din Regulamentul nr. 44/2001 se poate aplica numai dacă instanța de trimitere a ajuns anterior la convingerea că nu se opune articolul 16 alineatul (2) din regulament. În acest context, instanța de trimitere va trebui să efectueze examinarea descrisă anterior la punctul 116 și următoarele și în special la punctul 120 din prezentele concluzii. Această examinare prevede cerințe similare cu cele prevăzute la articolul 26 alineatul (2) din regulament sau la articolul 47 al doilea paragraf din cartă. În consecință, instanța de trimitere va fi îndeplinit deja, în legătură cu stabilirea domiciliului, cerințele impuse de aceste dispoziții.

49 — Queirolo, I., în Magnus, U., Mankowski, P. (citat la nota de subsol 22), articolul 26, punctul 20.

50 — Domeniul de aplicare al dreptului fundamental al Uniunii trebuie să fie deschis într-un caz precum cel din speță, în care un resortisant din alt stat membru a exercitat dreptul la liberă circulație care îi este conferit. De asemenea, nici articolul 51 alineatul (1) din cartă, potrivit căruia numai instituțiile UE și statele membre sunt obligate să respecte drepturile fundamentale, nu s-ar opune aplicării articolului 47 al doilea paragraf din cartă. În speță, este într-adevăr vorba despre un drept de acces la justiție și, prin urmare, despre raportul dintre un cetățean și instanțele unui stat membru.

VII — Concluzie

134. Având în vedere considerațiile de mai sus, propunem Curții să răspundă la întrebările preliminare după cum urmează:

„1) Aplicarea normelor de competență prevăzute în Regulamentul (CE) nr. 44/2001 al Consiliului din 22 decembrie 2000 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială presupune existența unei situații în care instanța națională ridică problema competenței sale internaționale. O astfel de situație se regăsește într-un caz precum cel din speță, în care a fost introdusă o acțiune la o instanță dintr-un stat membru împotriva unui resortisant al unui alt stat membru, care a domiciliat în trecut în statul membru al instanței, dar al cărui domiciliu actual este necunoscut instanței din statul membru.

2) Regulamentul nr. 44/2001 nu se opune, în principiu, aplicării unei reglementări naționale precum articolul 29 alineatul (3) din Občanský soudní řád, care prevede posibilitatea numirii unui curator pentru un pârât cu domiciliul necunoscut. Totuși, la aplicarea acestei dispoziții trebuie să se respecte cerințele dreptului Uniunii care decurg în special din normele de competență prevăzute de Regulamentul nr. 44/2001 și din dreptul la apărare al pârâtului.

3) Articolul 24 din Regulamentul nr. 44/2001 trebuie să fie interpretat în sensul că se aplică în materia contractelor încheiate de consumatori în sensul secțiunii 4 din capitolul II din acest regulament. Înfățișarea unui curator care a fost numit pentru pârât fără acordul și fără știința acestuia nu reprezintă totuși o înfățișare a pârâtului în sensul acestei dispoziții și, prin urmare, nu poate constitui temeiul competenței instanței în fața căreia s-a înfățișat curatorul.

4) În măsura în care dintr-o convenție privind competența teritorială a unei instanțe rezultă și voința părților de a încheia o convenție tacită privind competența internațională a instanțelor statului membru respectiv, o astfel de convenție tacită poate constitui temeiul competenței internaționale a unei instanțe din acest stat membru potrivit articolului 17 punctul 3 din Regulamentul nr. 44/2001. Lipsa de obligativitate a convenției privind competența teritorială a unei instanțe ca urmare a caracterului său abuziv în temeiul articolului 3 alineatul (1) și al articolului 6 din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii nu afectează în general convenția privind competența internațională, cu excepția cazului în care din voința părților rezultă contrariul."